

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elsején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Szerkesztő:
Kegler Ferenc egyesületi titkár.

Kiadó és lapulajdonos:
a **Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII., Aréna-út 64. szám.

Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat
Borbély Sándor elnökhöz küldendő
Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.

Előfizetési ár egy évre:
tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.

A tag- és lapdíjak **Völker József**
egyesületi pénztárnok nevére küldendők
Sopron, Siketnémák intézete.

TARTALOM: „A mi ifjúsági irataink.“ (Scholtz L., Adamcsik I., Éltés M.,?) —
Adatok a vak-snk. oktatásának történetéhez. (Zsembay F.) — A mássalhang-
zók kifejlesztése. Folyt. (Stern—Váradi) — Kérdések és feleletek. — Vegyesek.

„A mi ifjúsági irataink.“

— Borbély S. újévi cikkelyének visszhangja. —

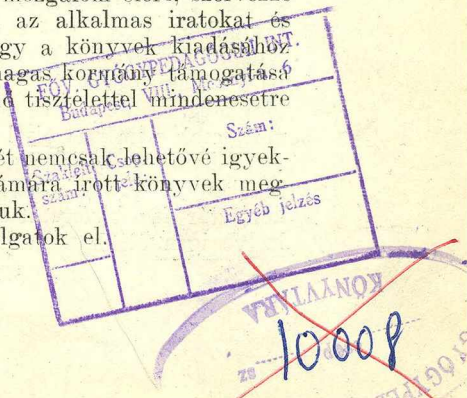
Üdvözlöm Borbély Sándort a fenti című cikkében kifejezett eszméjéért. Voltaképen nem is a Borbély S. eszméje ez, hanem mindnyájunk gondolata, vágya, óhaja. A felnőtt snk. művelődésének nagy szolgálatot tett a „Siketnémák Közlönye“, az intézetben a beszédtanítás terén jó hasznát vehetjük a Siketnémák Képes Lapjának: állandó szellemi táplálékot azonban csak vagy egy nagyon sűrűn megjelenő lap, vagy egy jól szerkesztett könyvtár nyújthat a snk. felnőtt társadalmának.

Amint én föltétlenül szükségesnek tartom, hogy az intézetekben a mi viszonyainkhoz alkalmazkodó olvasókönyvek legyenek, épen olyan elengedhetetlen, hogy az intézeti kaput már maguk mögött hagyó snk.-nak is rendelkezésére álljon olyan könyvtár, újság, amelyet könnyen megértenek, amely nekik élvezetet nyújt, amelyből tanulhatnak stb.

És ha Borbély ez eszmét felvetette, akkor — talán valamenynyien így szeretnők — álljon Borbély a mozgalom élére, szervezze meg a szerkesztő-bizottságot, kutassa ki az alkalmas iratokat és fogjanak hozzá a munkához. Hiszem, hogy a könyvek kiadásához föltétlenül szükséges összeg előkerül. A magas könyvtár támogatásáért talán nem fog elmaradni, e támogatást illő tisztelettel mindenestre kérelmezni kell.

Mi, intézetek, e könyvek megjelenését nemcsak lehetővé igyekszünk tenni, sőt örülünk, hogy a snk. számára írott könyvek megjelenését tőlünk telhetőleg előmozdíthatjuk.

Két megjegyzést azonban nem hallgatok el.

A könyvek nyelvezete sokkal egyszerűbb legyen, mint amilyenell a Siketnémák Közlönyében gyakran találkozunk. Bölcselekedések, elmerengések, amiket magam is csak silabizálva értek meg, nem snk.-nak valók. Továbbá: a szerzők röviden mondják el mondanivalójukat. Legyen az elbeszélés, utazás, történelem, ipar, fizika vagy bármi, sohase felejtjük el, hogy a sn. nem szeret, talán nem is tud a könyv mellett hosszú ideig ülni.

Ilyen értelemben üdvözlöm Borbély Sándort.

Scholtz Lajos.

*

Benne vagyunk a teremtés korszakában. Körülöttünk és mellettünk csupa kutató és teremtő elme, melyet hajt a munka izgalma s új alkotásokra serkent a munka szeretete. Ők azok, akik szeretik a munkát és akiket a munka szeret. Mert ők odaadták magukat a munkának és a munka viszonzza ezt az odaadást, mert teljes szépségében mutatkozik be nekik s üdvös és hasznos gyümölcsöt hoz számukra. Uraim, ránk köszöntött a magyar siketnéma-oktatás megújítása! Ime, a sok virág és szépség között, mellyel munkásaink keze oly pazarul hintette tele a mi dolgozó mezőinket, különös szóra tart érdemet Borbély S. igazgató újévi cikke. Mentsük meg sn. védenecink lelkét a végleges elszáradástól, tápláljuk azt neki való táplálékkal, ápoljuk és erősítsük oly módon, ahogy a gazda is ápolja az ő növényeit, megadván mindegyiknek az ő természete szerint való tápanyagot, melyet az illető növénynek hajszálcsovei fel tudnak dolgozni s mely a növény értékének és gyümölcsének nagyobbitására, nemesbitésére szolgál.

A mi siketnémáink már régóta sóvárognak ilyen táplálék után. Mert a világ telistele van szellemi kincsekkel, de ezek a snk. kezében csak zörgő, száraz kavicsok, mert nem értik, tehát nem élvezhetik azokat. Értelmen nélkül nincs szellemi élvezet.

Minden dolog lényege a szó értelmében van s a teremtés fölfogható valóságai csak akkor válnak lelkünk igazi kincsévé, ha nemcsak bámuljuk, hanem meg is értjük őket. Siketnémáink általános jegyü értelmessége eddigelé úgyszólván a bámulatban fejeződött ki. Borbély S. írása a legjobb újmutatások egyike, hogy ezt a bámulatot a dolgok megértése egészítse ki. Nem az, aki szóra nyitotta ajkadat, hanem aki értelmet adott szavaidnak, az tett veled jót. Igen, irassék át, dolgoztassék át néhány írat, könyv, stb. a snk. számára, hogy az életet ne csak lássák, hanem meg is értsék. Ők a kiapadt, száraz kutak! Hogy mennyire az élet leglüktebb részéből merítette a cikkíró ezt a gondolatát, legjobban jellemzi az olvasónak amaz hangulata, hogy a cikk olvasása közben lelkifurdalást érez és önkéntelenül felkiált: miért nem előbb történt meg ez a hasznos dolog?! Ilyen gondolata valamennyiünknek volt, csak nem tudtuk kimondani.

Bennem az ifjúsági kör vezetése közben támadt hasonló vágy: alkalmas, jó olvasni valót adni a snk.-nak. Mert a meglevő ifjúsági könyvtár nem bizonyult célravezetőnek. Pedig a növendékek olvasókedve igen élénk volt. Ez a szükségyszerűség ütötte ki belőlem a

mesélőgép gondolatát. Evvel a mesélőgéppel teljesen snk.-nak való olvasmányt nyújtok a tanuló-ifjúságnak. A mesélőgép dologi kivitelénél fogva célszerűnek, különleges meséinél fogva pedig jó hatásúnak bizonyult eddigi használatában. Ismerve Borbély S. végtelen szeretetét a sn.-oktatásügy iránt, ezt a dolgot csak annyiban említettem meg itt, hogy a snk. összességének megszerkesztendő könyvtár egyes részleteinél esetleg ezt a próbálkozást is megnézhesse.

Egyébként pedig mély érdeklődéssel várjuk az első átirrt mesekönyvet, melynek címlapján az legyen: a siketnémák számára átdolgozta Borbély Sándor.

Adamesik István.

*

A siketnémák ifjúsági könyvtára. Örömmel üdvözlöm Borbély Sándor újévi sorait, amelyben a snk. számára szerkesztendő ifjúsági iratok ügyét sürgeti. Megvalósítása esetén régóta érzett hiányt pótolna ezzel. Nagyon érezzük a megfelelő ifjúsági iratok hiányát mi is, akik a szellemileg elmaradottak oktatásával foglalkozunk. Már ezelőtt 9 esztendővel sürgettük külön ifjúsági könyvtárjegyzék összeállítását a gyöngétehetségűek számára; elismerem azonban, hogy Borbély S. javaslata jobban megozdaná a kérdést, különösen az alsóbb fokon, ahol „egy-két kísérlet után szomorúan leteszi a gyermek a könyvet, mert nem értette meg, amit olvasott.“ A mi kívánságaink, azt hiszem, igen könnyen összeegyeztethetők lennének B. S. törekvéseivel s akkor talán a dolog üzleti részét sem lenne nehéz megoldani. A mi kívánságunk elsősorban az, hogy a dolog minél előbb induljon meg.

Éltes Mátyás.

*

Egy baráti levél formájában beküldött hozzászólásból az alábbiakat közlöm: (A szerk.)

„Borbély S. újévi cikkéhez szeretnék néhány szót fűzni; s hogy mindjárt a végénél kezdjem, figyelmedbe ajánlom, hogy nem elég ám csak a cikket közölni. Ezt az eszmét meg is kell valósítani! Ennek érdekében meg kellene mozgatni egyesületünket, buzdítani, lelkesíteni kellene — s ezt elvárom lapunktól s ennek szerkesztőjétől: Tőled.

Mert bizony nagy hiány van alkalmas könyvekben. Ezt csak akkor látja az ember, ha „ifjúsági“ könyvtárt akar létesíteni. A mi könyvtárosunk nem bízta rá ezt az ügyet „a könyvkereskedő ízlésére“, hanem végigböngészett egy pár száz könyvet és talált közöttük 20 *némileg* megfelelőt.

A felsőbb osztályok számára még inkább akad használható anyag, ámbár ezt is át kellene módosítani, mert találunk itt is 8—10 soros mondatokat és oly lazán összefüggő fejezeteket, hogy gyakorlott olvasó legyen, aki megtalálja közöttük a történet fonálát. Hát még a sok „tanulságos mese“, mely rendesen nem mese, és — nem tanít semmire.

A kezdők számára azonban egyáltalában nincs megfelelő olvasmányunk. A mi *kiválogatott* képes könyveinkben találhatsz ilyen

mondatokat: „Hajrá Pista így kiált, most csinálók egy goált.“ Tessék ilyenl s ehhez hasonlókka egy IV—V. oszt. gyermek olvasási kedvét fokozni!

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy *ifjúsági irataink szerkesztését meg kell kezdeni az olvasókönyveknél*. Elsősorban szükségünk van a növendékeink lelki világának minden tekintetben megfelelő olvasókönyvekre. Ezekben kell leraknunk a további fejlődés alapjait. Itt kell tervszerűen és céltudatosan tágitani növendékeink látókörét; itt kell gondos körültekintéssel számukra összegyűjteni a szükséges téglákat, hogy ezekből legalább egy kicsi kis kunyhót építhessenek maguknak későbbi olvasmányaik gyűléseinek elraktározásához.“

Adatok a vak-siketnémák oktatásának történetéhez.

Korunk fejlődése magával hozza a szakszerűséget. Egy-egy tudomány köre oly tág, hogy abban eredményes fejlődés csak úgy képzelhető el, ha szakok szerint osztályozódik.

A gyógypedagógiai tudományban is ez az elv uralkodik. Hisz külön-külön beszélünk siketnémák, vakok és gyengetehetségűek oktatásáról; újabban pedig már külön említhetjük a vak-siketnémák oktatását is. Igaz ugyan, hogy eddig csak szórványosan foglalkoztak vak-siketnémák oktatásával, így nálunk is, hol úttörőknek tekinthetők e téren *Adler Simon*, a lovag Wechselmann-féle vakok intézete igazgatója és *Kleitsch János*, a vakok budapesti kir. orsz. intézetének tanára, de némely államban — nemrégén ugyan — már külön intézetekben tanítják a vak-siketnémákat. Így alig néhány éve, hogy megalakult a *nowavesi**) (Potsdam mellett) és két évtizeddel ezelőtt a *wemersborgi* (Svédország) intézet. 1913-ban pedig *Wienben* egy vak-siketnéma-otthon létesült.

E cikkem első részében azt szándékozom kimutatni, miként vélekedtek a siketnéma-oktatás történetének első nagyjai a vak-siketnémák oktatásáról. Második részében pedig Hirzel Hermannról, s vak-siketnéma tanítványáról, Jaques Edouard Meystre-ről emlékezem meg. A M. S. O. 1911. évi 6. számában Adler „A vak-siketek tanításának multja“ c. cikkében említést tesz már Hirzel Hermannról s Meystre-ről, úgy vélem azonban, nem lesz érdektelen, ha Hirzel módszeres eljárásával nemcsak nagy általánosságban, hanem közelebbről s behatóbban is megismerkedünk.

I.

Habár a vak-siketnémák oktatása az újabb évtizedek eredménye, mégis mintegy két évtizeddel ezelőtt — ha nem is tanítottak rendszeresen vak-siketnémákat — oktatásukat mindamelllett lehetőknek vélték.**)

*) 1913-ban új épületben nyert elhelyezést.

**) Der Unterricht der Taubstummlinden bei den alten französischen Taubstummenlehrern. Von E. Wollermann. Berlin.

Igy *abbé de l'Épée* hírlapokban közölte, hogy egy vak-siketnéma tanítását elvállalná. Tervezetet is készített már magának azok oktatásáról, amely szerint vasbetűkből összerakott szavak és mondatok érzékeltették volna a fogalmakat és cselekvéseket, az érintkezési nyelv pedig a kézi abc és a jel lett volna.

Nagynevű tanítványa, *abbé Sicard*, mesterével többször értekezett a vak-siketnémák tanításának nehézségeiről, módszeréről, valamint arról, hogy a siketnémák, vagy a vakok tanára tanítsa-e az ily kétszeresen fogyatékos növendéket.

Abbé de l'Épée sokszor megjegyezte: „Bárcsak lelket adhatnék a vak-siketnémának! Ez engem boldogabbá tenne, mint őt magát.“

De l'Épée, úgy látszik, nem tartotta képesnek a vak-siketnémát a hangbeszéd elsajátítására — miként a siketnémát sem tanította a hangbeszédre, — mondván: „A színeket és hangokat ugyan nem taníthatnók; azonban a testek alakja, amely a tapintó érzék útján felfogható, lenne alapja ez új metafizikának; ezzel kell a tanítást megkezdeni.“

Abbé de l'Épée s tanítványa, *abbé Sicard*, sohasem tanítottak a gyakorlatban vak-siketnémát, csak elméletileg foglalkoztak annak lehetőségével.

Ugyancsak elméletileg foglalkozott a vak-siketnémák oktatásával *de l'Épée* egyik szintén híres kortársa: *abbé Deschamps* is.

Taníthatásukat ő is valószínűnek tartotta és a követendő módszert elméletben a természetes jelbeszédre és nem a kézi abc-re, hanem az írásra alapította. Azt mondta, hogy a megjelölendő betűt, vagy fogalmat kézzel a növendék tenyerébe kell írni a latin írott betűformák alkalmazásával.

Deschamps a vak-siketnémák hangbeszédre való tanításáról is beszél. Azt mondja, hogy külön-külön a legbehatóbban kell megtapintatni a növendékekkel minden egyes hang képzésénél az ajkak állását, mozgását és nyílását, az orcák felfúvódását, a nyelv fekvését, a lehellet erősségét, a gége és mellizmok rezgését. A megtanult hang képét — a betűt — megtapintatni, aztán a tenyerébe írni s egyúttal szájjal kiejtetni tartja helyesnek.

Említést tesz már *Deschamps* egy úgynevezett betűládáról is, amelyben fémből készült betűk értelmes mondatokká összerakottan az olvasásra szolgálnak.

A múlt század elején élt *Degerando*. Elméletben szintén foglalkozott vak-siketnémák oktatásával, melyet ő is lehetségesnek tartott. Különösebb módszeres utasításokat nem állított össze. Az oktatás alapjául a jelet és a megtapintható írást veszi.

II.

Abbé Deschamps elveinek első gyakorlati megvalósítója *Hirzel Hermann*, a vakok lausannei intézetének igazgatója volt. Előtte ugyan már foglalkoztak vak-siketnémák oktatásával, így *abbé Carton*, a siketnémák brugesi intézetének igazgatója s vele csaknem egy időben *dr. Howe*, a vakok bostoni intézetének igazgatója, *Bridg-*

mann Laura híres mestere is, de ezek vak-siketnéma növendékeiket hangos beszédre nem tanították. Hirzel volt az első, ki tanítványát, *Jaques Edouard Meystret* hangos beszédre is megtanította.

Hirzel Hermann tanár 1844.-ben került Zürichből a vakok akkor megnyílt lausanne-i intézetének élére, mely intézet két nagy-lelkű embernek: *William Hallimandnak* és *von Cerjat* kisasszonynak köszöni létét. Az intézet első orvosa *dr. Recordon* volt.

1845. június 10.-én érdekes növendékkel szaporodott az intézet tanítványainak száma. Ekkor lépett az intézetbe *Jaques Edouard Meystre*, ki vak-siketnéma volt.*)

Meystre már 18 éves volt, mikor a lausannei intézetbe került. Ifjúkoráról és megsiketülésének s megvakulásának körülményeiről keveset tudunk, mindössze annyit, hogy 12 éves korában vakult meg s teljesen siket volt.**) 12 éves koráig atyjának, ki ácsmester volt, durva s nehéz munkájában segédkezett, ami hátrányosan befolyásolta tapintó érzékének kifejlődését.

J. E. Meystre — ki a hangbeszéd megtanulásában Keller Helén elődje volt — előnyösebb helyzetben volt Keller Helénél annyiban, hogy csak 12 éves korában vakult meg s fénylátó volt.***) Viszont hátráltatta előmenetelét szaglási érzékének meglehetősen fejletlen volta.

Hirzel azzal kezdte Meystre tanítását, hogy sárgarézből készült domború betűkkel kirakta egy Meystre által ismert tárgyának a nevét s aztán úgy a tárgyat, valamint annak domború betűkből összeállított nevét érzékeltette vele. Miként Keller Helén először a doll (baba) szót tanulta meg, úgy Meystre saját egyéniségének megfelelőleg a *lime* (reszelő), azután *rabot* (gyalu) és *scie* (fűrész) szavakon kezdte meg az olvasást. Természetesen kezdetben ez igen nehezen ment, de mikor tudatára ébredt annak, hogy a kirakott szó egy bizonyos tárgyat jelent, lázasan, szinte reszketve igyekezett újabb és újabb fogalmakat elsajátítani.

Mikor már az abbé de l'Épée-féle kézi abc-t is megtanulta s így a tárgyakat már kétféle módon tudta megjelölni, nagy lépéssel haladt előre s az elvont fogalmakat is megismerte.

Hogy azonban gondolatait másokkal érthetően tudja közölni, Hirzel megtanította a hangbeszédre is, német módszer alapján, érzékeltetvén vele a száj és a beszédszervek állását és mozgásait, a hangrezgést, s a levegő hullámain. E tekintetben tehát Hirzel mondható úttörőnek.

A kiejtés-oktatás közben érdekes fonetikai megfigyeléseket tett Hirzel és figyelemre méltóan csoportosította úgy a vokálisokat, mint a konzonánsokat. Azt tapasztalta, hogy csak két alapvokális van: az *á* és *ó*; a többi ezeknek árnyalata. Ebből a két alapvokálisból kiindulva megállapította az *á*-ból képzett sorozatot: *á, ä, é, i* és az

*) Edouard Meystre. Ein Vorläufer Helen Kellers. Von Fritz Spindler.

**) Adler Simon említett cikkében a 8. életévre teszi E. Meystre megvakulásának idejét s a 11. hónapra megsiketülését.

**) Theodor Devrient Erziehungs-Geschichte des taubstummen Blinden E. Meystre. Mannheim 1864.

ó-ból képzett sorozatot: *o, u, ö, ü*. Fonétikai segédeszközöket is használt Hirzel. Fából négy különböző magasságú prizmat s az ajakállásnak megfelelőleg négy különböző gyűrűt készített. A prizmákat a szűkséghez képest a szájba téve érzékeltette a szájállást, a gyűrűkkel pedig az ajakállást. Néhány nap mulva ki tudta Meystre ejteni ezeket a vokálisokat. Hirzel a konzonánsokat is két csoportba osztotta. Az első csoportba tartoztak azok, amelyeknek szájállása állandó: *l, n, s, sz, z, j, g, h*, továbbá a *v* és *f*. A többiek, amelyek szájváltoztatással ejtetnek ki, a második csoportba tartoztak.

A hangbeszéd tanítása igen nehezen haladt Meystrenél, mivel nem volt hozzá kedve. Hirzel, hogy tanítványában kedvet ébreszsen, szivarokat ígérgetett neki. Mikor azonban egy kedves vak barátjának a nevét (Ami) megtanulta kiejteni, nagy volt az öröme. Artikulációja ugyan távol állott a tiszta beszédétől, de mégis értető volt.

A beszéd megtanítása azután az ismert mederben haladt tovább; mindent a lehető legteljesebb mértékben szemléltetvén.

Érdekes volt, amikor a tavasz fogalmát megismerte, mi mindent foglal ez magában — az élet újraébredését, fák, virágok fakadását s egyéb tavaszi örömeket, — megilletődésében így kiáltott fel: „*Un mot, tant choses!*“ (Egy szó s annyi dolog!) Az Isten fogalmát is megismervén, naponta ájtatosan imádkozott.

Az igeragozás használatára a *penser* (gondolkozni) ige szolgált mintául, Pl. „Az ember gondolkodik. Azok a tárgyak, amelyek nem élnek, nem gondolkodnak. Az az ember, aki imádkozik, Istenre gondol.“

Egyszer Hirzel egy gyűjtőlencse mellett találta tanítványát, amint a napsugarakat összegyűjté. M. halkán így szólt Hirzelhez: „*Je pense à Dieu.*“ (Istenre gondolok.) Más alkalommal este a vak növendékek hálószobájába vezette Hirzel, mikor azok már aludtak. Meystre kíváncsian tapogatta az alvók fejét, akik úgy feküdtek mozdulatlanul előtte, mintha holtak lennének. „Ezek nem gondolkodnak“ — mondá neki mestere. — „de Isten reájuk gondol.“

Volt egy pártfogója, *professor von Morlot*,*) ki a történelembe s tapintás útján a természettudományokba is bevezette.

Elméleti tanulmányai mellett az eszergályosságot is tanulta s abban szorgalma révén igen szép sikereket ért el.

Hirzel érdeme J. E. Meystre tanításában s nevelésében különösen az, hogy tanítványából nem gépembert formált, hanem önállóan gondolkodó s cselekvő egyéniséget, s ha nem is érte el azt, amit miss Sullivan az értelmi képzés terén Keller Helénnel elért, érdemei nem kevésbé csodálatra, megismerésre s elismerésre méltók.**)

Zsembay Ferenc.

*) Professor von Morlot a Chambers Journal c. lapban (1855. július) egy értekezést közölt F. E. Meysteréről: „A Lappy man.“ (Egy boldog ember) címmel.

**) Nov. 23-án közölte „Az Ujság“, hogy Wang-Fung-Jing kínai vak-sz. leányt A. E. Caster amerikai leány a csifui sz.-intézetben megtanította írni, olvasni, beszélni s a növ. szellemileg rendkívül fejlett lett. A szerk.

A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában.

— Utmutatás a siketnémák iskolájának gyakorlati hangfiziológiájához. —
Irtta *Stern Ottó* stadei siketnéma-intézeti tanár. Fordította és a magyar vonatkozású részekkel ellátta *Váradí Zsigmond* siketnéma-intézeti igazgató.

(Folytatás.)

Az „r” kifejlesztése.

A) *Mesterséges segédeszközök nélkül.*

Az „r” mechanizmusára célzó előgyakorlatok nélkülözhetetlenek. A nyelvet leginkább úgy kényszerítjük a lapos kanálformájú helyzet elfoglalására, hogy a nyelv hegyét a fogrösen átviszszük és a felső metszőfogak külső felére illesztjük, sőt nyugodtan előre tolhatjuk kissé az ajakürbe. Így a nyelv önkéntelenül domború helyzetbe kerül. Ezt a helyzetet akár a tükör segítségével, akár enélkül a tanár szájáról tüzetesen megfigyeltetjük és megrögzítjük. Minthogy egyúttal bizonyos zárlat keletkeztetése is szükséges, értessük meg a tanulóval, hogy ezzel a szervállással egy exploziv légáramot kell kibocsátania. Avagy helyeztessük a nyelvet egész szélességében a felső ajakra és képeztesünk egy labio-lingualis exploziv hangot. A további, már kissé nehezebb lépés az, hogy a *nyelvet* — előbbi szélességében — a felső metszőfogak külső feléről ezek belső felére, vagy a felső belső fognyire átvigyük. Ez többnyire csak hosszabb kísérletezés után sikerül. Az is magától értetődik, hogy a tanuló eközben — tüzetes figyelem folytán — a nyelvállásról tiszta fogalmat nyer. Ezzel a nyelvállással kiejtett „t”-vel elérjük azt, hogy az „r”-képzéshez szükséges laterális zárlat a nyelv oldalszélei és a felső zápfogak közt fenmaradjon.

Ha a nyelvnek ebben az állásában — optikai szemléltetés céljából — „r”-et ejtünk a gyermek előtt (eleinte nagyobb állkapocs-nyílással és erőteljesebb kilélegzési árammal történhetik); ha arra ösztönözzük továbbá, hogy kezével fogja fel a tanár szájáról a csapkodó levegőmozgásokat, úgy nincs kizárva, hogy egyes növendékek néhány — eleinte sikertelen — kísérlet után kimondják a nyelv „r”-et.

Ez eljárási módot még úgy is módosíthatjuk, hogy az imént körülírt képzési helyeken az exploziv légáram helyett egy lassankint eltávolodó légáramot alkalmazunk, tehát a labio-lingualis exploziv hang helyett egy ugyanolyan dörzshangot (körülbelül labio-lingualis „sz” vagy „f”) alkalmazunk.

Ha esetleg hangtalanul (zöngé nélkül) ejtené ki a tanuló az „r”-et, elégedjünk meg vele; a nyelv hegyének rezgése a leglényegesebb és legnehezebb az „r” képzéséből. Csak arról gondoskodjunk, hogy gyakori ismétlés által a nyelvrezgés minél tökéletesebb legyen. A zöngének későbbi pótlása rendszerint nem okoz nehézséget. Minthogy azonban némely tanuló e tekintetben is kemény munkát fog

okozni, helyénvaló lesz a zöngé*) elérésére néhány útmutatás ideiktatása. A kiejtés tanításával foglalkozó tanárok tapasztalhatták, hogy némely tanuló, több-kevesebb fáradságos munka árán, megtanulta a nyelvhegy-rezgést, tehát az „r”-nek zöngé nélküli kiejtését; de további törekvésünknel: a zöngének a rezgéshez való illesztésénél ismét jelentékeny nehézségeket okoz. Órák, napok mulnak el erre irányuló gyakorlatokkal, de eredménytelenül. Ki vagyunk téve annak a veszélynek, hogy türelmünket veszítjük, tanítványunkat elfárasztjuk és megfélemlítjük. De mindez gondosan kerülendő.

Ha észrevesszük, hogy fent ajánlott, szorgalmasan végzett gyakorlatok folytán a nyelv rezegtetése nem esik már nehezebbre tanítványunknak, úgy elérkezett a kedvező pillanat arra, hogy a zöngét hozzáillesszük. Gyakran a nyelv rezegtetésének kellő gyakoroltságán szenved hajótörést a zöngé kifejtése.

Rendes körülmények közt a következő két gyakorlat eredményre vezet. Először:

a) Egymás után gyakoroljuk hang nélkül az ajak, nyelvcsap és nyelvhegy „r”-et. Emlékeztessük a tanulót, hogy utóbbinál csak levegőmozgások és nyelvrezgések észlelhetők.

b) Ugyanezt a gyakorlatot az illető zöngés „r” fajtákkal végezzük. (Figyelmeztetjük a tanulót, hogy levegőmozgáson és nyelvrezgésen kívül még a hangszalagok rezgése is hozzájárul.)

Másodszor a következő sorrendben artikuláltassunk:

a) először hangtalan ajak „r”-et képez a tanuló és azonnal zöngés ajak „r”-be megy át.

b) Hasonlóképpen hangtalan nyelvcsap „r”-re zöngés nyelvcsap „r”-et ejt; végül

c) hangtalan nyelvhegy „r”-et képez és hozzá illeszti a zöngését.

Amennyiben a vázolt két eljárási mód nem vezetne kellő eredményre, úgy további harmadik eljárási módhoz folyamodunk. Ejtessünk:

a) „f”, „sz”, „ch” és ezekhez kapcsolatban a három „r”-árnyalatot: az ajak, a nyelvcsap és a nyelvhegy „r”-et, de hangtalanul;

b) „v”, „z”, „j” és folytatólag a három zöngés „r” fajtát.

Végül negyedszer gyakoroltatassanak egymás mellett hangtalan és zöngés hangok.**)

a) „f” és „v”;

b) „sz” és „z”;

c) „ch” és „j”;

d) hangtalan és zöngés ajak „r”;

e) hangtalan és zöngés nyelvcsap „r”;

f) hangtalan és zöngés nyelvhegy „r”.

*) Lásd a „v” fejtegetéseit.

**) A hangtalan és zöngés „r” szintén előnyösen volna alkalmazható a gyakorlatok sorában.

B) *Segédeszközökkel.*

A legtöbb siketnémánál a fent leírt módon aligha érhetünk el nyelvhegy „r”-t. Ily esetekben csupán megfelelő mesterséges műfogások, illetve mesterséges eszközök alkalmazása vezethet eredményre. Legyen szabad mindenek előtt egy általam — sok esetben eredménnyel alkalmazott segédeszközt és ennek alkalmazását a következőkben közrebocsájtani.

Ez a segédeszköz egy közönséges faolló.*) Két keskeny, nem nagyon vastag, egyforma hosszúságú lécecskét egymásra keresztbe teszünk; a közepén keresztül egy vékony szeget verünk és vigyázunk, hogy a fácska meg ne repedjen. A szegnek a fácskák tulsó oldalán kibúvó hegyét leráspolyozzuk, vagy behajjtjuk olyformán, hogy sérülést ne okozhasson. Ez ollóformájú, a hegye felé keskenyedő műszernek végeit letompítjuk. Üvegpapírral szép tisztára simítjuk. Ennek a műszernek — melynek alkalmazási módját a továbbiakban leírjuk — segítségével egyes tanulóknál csakhamar nyelvhegy „r”-hez jutunk. Sok esetben ajánlatos a műszer tökéletesítése. Összekötendő ugyanis a faolló két hegye egy körülbelül $4-4\frac{1}{2}$ cm. hosszú vékony gummicsővel (legjobb a kerékpárosok által használt u. n. szelepgummi), melynek végei annyira rátolandók az olló hegyeire, hogy körülbelül $2-2\frac{1}{2}$ cm.-nyi rész az olló szárai közt maradjon. A ruganyos cső nem akadályozza az ollónak a növendék állkapocs nyílásának megfelelő tágulását vagy szűkülését.

A szükséges távolság megrögzítését, a cső megfeszítését legyszerűbben úgy érjük el, ha ujjunkat toljuk a két léce közé, vagy ha egy feszítő deszkácskát illesztünk a két ág közé, mely célból a két ollószárny belső széleit rovátkákkal láthatjuk el.

Most ösztönözzük a tanulót, hogy teljesen laposra ernyesztett nyelvét fogai közé illessze és ebben a helyzetben „sz”-szerű hangot ejtsen. A mérsékelt nyílású, vagy kifeszített ollót olyképp illesztjük a kifelé nyújtott nyelv alsó felére, hogy mindegyik hegye a nyelvnek jobb- és baloldali helyét — körülbelül a középvonalban érintse, a nyelv maga tehát a gummicson feküdjék. Ekkor a nyelvet egyszerűen betoljuk a szájba és pedig a felfelé vezető irányba, az alveolák, vagy a szájpadlás legelülső része felé. Ezzel kettőt érünk el:

először a nyelv oldalszélei a zápfogak felé szorulnak és a megkivánt laterális zárlatok keletkeznek. Másodszor azáltal, hogy a nyelv hegyének középső része kissé a nyitott olló szárai által képezett térbe esik, a nyelv felett az „sz” levegőáramának kitudulására szükséges széles, de kicsiny rés keletkezik.

Az „sz” mindinkább elveszti sziszegő (sibiláns) jellegét és „ch”-hoz hasonló, hova tovább sípoló hangzörejjé változik. Az eképen nyert zöngé nélküli hangzörej megfelel a már említett zöngés és pergés nélküli „r”-nek. A beszédszervek állása ugyanolyan, mint

*) Lásd ennek rajzát Stern Ottó: Der Zitterlaut „R” című művében, Langensalza, Beyer és Söhne,

a *Brücke* által a lingualis „r” számára megállapítotté, mely szerint „a nyelv hegye bizonyos egyensúly helyzetben van”. És *Kempelen* művében olvassuk: „annak oka, hogy a szegény „r”-rel oly mostohán bánunk és oly különböző módon meggesonkítjuk, az egyensúly hiányában rejlik, melyet az emberek el nem találnak”.

(Folyt. köv.)

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.*)

1. *Kívánatos-e a zöngés explozívák tanítása érdekében a fojtott zöngének mintegy külön hangként való gyakorlása? Hogyan történik az érzékelés és a gyakorlás?*

A fojtott zöngének képzését nem látom szükségesnek, tehát nem tanítom rá a némát. sőt fonák dolognak itélem, mert a fojtott zöngé hang képzésére, azaz a hang elfojtására, tehát az erőtlenebb, hangtalanabb, szintelenebb hang ejtésére több erőt fordítok, mint a rendesen áramló zöngé képzésére. Tehát sem külön, sem alkotó részként nem bíbelődöm vele és nem gyakorlom. Ahol ilyet találnék, azt is áramló zöngéjüvé tenném.

2. *Melyek a zöngétlen „r” megzöngésítésének módjai?*

Az *r* zöngétlensége azért lehet és van is sokszor, mert a nyelvhegy ráható (intenzív) megrezegtetése nehéz feladat lévén, sok gyakorlást és főként *sok lehelletes levegőt* emészt fel. Továbbá oly nyelvhegyi gyakorlatot kíván, mint pl. a *t*. Azért is szoktuk az *r*-et a *t* szomszédságában képezni: *tr*. Vegyül hozzá egy adag *sz*-szerű folytonosság is, mely a hosszas lehelletnek és a nyelvhegy rebegetésének következménye. Ily szomszédos környezetben szokott aztán zöngé nélkül képződni az *r*.

A zöngeség érzékelésére legfőként a gége tapogatását szoktuk használni. Ez esetben nem jó, mert raccsoló *r*-et kapunk. Azt ajánlom tehát, hogy a *tr* helyett a *dr*, *gr* hangösszetételeket használjuk. Az is jó, hogy az *r* után következő főhangot érzékeltessük feltűnőleg: *rák*, *rossz* stb., hogy az *r*-et már a következő zöngés hangra való beilleszkedéssel igyekezzék zöngésen ejteni. (V. ö. M. S. O. IX. 2. 25., XV. 7. 150., XVI. 1. 7.)

*

Az „r” megzöngésítését végeztem a következőképen, a már megírt módokon kívül:

Hangoztatja a gyermek a zöngétlen „r”-et, utána és *célc* *együtt* az „f”-et, majd a „v”-t. A „v” nyelvállása elhagyatván, tiszta „r”-et apunk.

Lehet a „v”-ből kiindulva is megzöngésíteni az „r”-et.

3. *Hogyan rajzoltassuk növendékeinkkel a térképeket?*

*) E rovatban alkalmat adunk arra, hogy azok, akiknek egy és más pedagógiai dologban tanácsra van szükségük, kérdésükkel a kartársak összességéhez fordulhassanak és a választ a lapban megkaphassák. Egy kérdésre többek hozzászólása is közölhető.

VEGYESEK.

Változások a kultuszminiszteriumban. A hivatalos lap jan. 6.-i száma közli, hogy Benedek Sándor államtitkár a közigazgatási bíróság másodelnökévé, utódjául — politikai államtitkárrá — Dr. Hosvay Lajos képviselő, műegyetemi tanár, adminisztratív államtitkárrá pedig Gr. Klebersberg Kunó közigazgatási bíró neveztetett ki. — A VKM. a mi ügyosztályunk (VII. b) felülvizsgálatával Gr. Klebersberg államtitkárt bizta meg.

A VKM. 200, 691—1913. sz. rendeletével a gyógypedagógiai szaktanács előadói teendőivel Berkes János igazgatót további intézkedésig megbizta. (Hiv. lap jan. 6.)

Az Á. T. O. E. a győri kongresszus utasítására alapszabályainak módosítása ügyében jan. hó 2.-ára értekezletre hívta az áll. tisztviselői szakegyesületeket. A tanácskozáson, melyet Gr. Batthány T. gyengélkedése miatt lakásán tartottak, egyesületünk nevében a titkár vett részt. Határozat: a javaslatok írásban beadandók; újabb értekezlet lesz. Meg volt és van a mód a tervezethez való hozzászólásra. Szükségtelemnek tartjuk tehát a számvevőségi tisztviselők egyesületének ebben az ügyben indított külön mozgalmát.

A miniszteri biztosok évközi látogatása — úgy értesültünk — ezuttal elmarad.

A VKM. figyelembe véve, hogy a snk.-at foglalkoztató váci ipari tanműhely hasznos és hézagpótló intézménynek bizonyult, azáltal pedig hogy magyar anyagból, magyar gyártmányú játékokat, tanszereket és egyéb megrendeléseket készít és ezzel az idegen gyártmányok kiszorítását célozza, nemzeti missziót van hivatva betölteni, figyelembe véve továbbá azt, hogy a mai szűkös helyiségeiben az igényeket nem tudja kielégíteni: elvben hozzájárult ahhoz, hogy a foglalkoztató részére az intézet 806 négyszögöles Kálváriadüülői telkén a hidaskürti Nagy Sándor alapítvány részben való felhasználásával (kb. 80,000 k.) új épület készüljön. Valószínűleg tavasszal megkezdik a foglalkoztató építését. Lesz benne több műhely és raktár, lakás a növendékeknek, az igazgatónak és gazdasszonynak. A kereskedelmi kormány a foglalkoztató részére egy gépet adott, 5 lóerős villamos motorral szerelve. A gép Győrben készült. Kapitány F. szombathelyi asztalosmester találmánya. A gép, mely már dolgozik: gyalul, fűrészrel, fúr, vés és idomléceket készít.

A szaktanács jan. 24.-i gyűlésének tárgyai: 1. A gyp.-i képző tanári testületének jzkve. 2. Jzkv. a jan. 7., 8., 10.-i alapvizsgáról. 3. A vakok szegedi intézetének javaslata egy vak érdekében. 4. A vakok budapesti intézete javasolja a gyengetehetségűek külön osztályba való sorozását. 5. A debreczeni ksgt. isk. állandó elhelyezése. 6. A snk. kaposvári intézete igazgató-tanácsának felterjesztése (telekvétel). 7. A snk. szegedi intézete tanári testületének jzkve. 8. A snk. körmöczbányai intézete felügyelő-bizottságának jzkve. 9. Az izr. snk. intézete tanári testületének kérvénye (nyugdíjügyük rendezése.). 10. Kérvények. (Segély, t.-díj, helyettesítési-díj.)-11. A borosjenői intézet tanári testületének jzkve (tanár kérés). 12. A snk. váci intézetének jelentése egy tanár beosztására.

Siketnémák zsebnaptára. (Szerkesztik: Györgyfy Á. és Szentgyörgyi G. sn.-int. tanárok, Vác. Ára I K 20 f.) Immár a negyedik évfolyamát olvasgatom át még át, hogy megállapítani képes legyek, mennyire szolgálja azt a célt, amit a szerkesztők maguk elé tűzvének, a siketek kezébe adták zsebnaptárukat. Előző évfolyamaiktól alig térnek el, s ha el is, az is inkább a közleményeik stilusbeli egyszerűségén látszik.

A gyakorlati életnek íródott e könyvecskeből még sok hiányzik, aminek benne kellene lennie. Pl.: A tanoncévek tartama, a tanonc kötelessége, joga, igénye. A segéd kötelessége, joga, hetibére a különféle iparágaknál. A tanonc-szerződés egy mintája igen jó szolgálatot tenne alkalmas időkben, ha benne található volna. Társaskörökbeli jogok, kötelességek, illendőségek a gyakori emlegetésen kívül még a naptárban is megtalálnák helyüket, hiszen az ilyenekről a siketeknek igen-igen sok mondanivalónk, sok kellemetlen tapasztalatunk és sok hiába elhangzott tanácsolásunk volt és van. Nem ártana, ha ezeket az illendőségeiket is látnák s nemcsak azt, hogy hányféle egyesületet alakított már nyugtalankodó, féktelenkedő becsvágyuk. Az egymás megbecsülését is jó volna még a naptárban is hangoztatni, talán, ha gyakorta belenézve, látnák írásban is ebbeli kötelességeiket, akkor talán megszűnnék a folytonos torzsalkodás, gyanúsítás, egymás ellen való áskálódás a siketek között is.

Én a naptáraikban sokkal szívesebben látnám pl. azt a tényt, hogy a Cházár-otthonnak mivel és mennyivel gyarapodott a vagyona és miért, semhogy azt kelljen olvasnom, hogy ez meg ez a siket kitűnt ezzel vagy ezzel a tudásával, amit, bár szívesen nyugtáznak, mindig a saját készségei javára, de nem felejttem el, hogy kinek a tanári munkáját kell ebben, vagy amabban látnom. A siket, különösen ha tanultabb s valamelyes művészi hajlandósága van, sok mindenre érzi magát képesnek s elég gyakran megfélekedezik nemcsak sorstársa, de még volt tanáraival szemben illő magatartásáról is. És ezeknek tudom be azt, hogy maholnap annyi egyesületet alakítanak, ahányan vannak. Mindenik elnök, titkár, jegyző akarván lenni, ott hagyja a fő- és első egyesületet s maga alakít egy másikat, harmadikat. Nem az ilyen irányzatot kell legyezgetni; nem ezt.

Az útleírásokat sok haszonnal olvashatják, kár, hogy a könyvecske terjedelme megkötötte a szerkesztők kezét.

Jó érzékre vall a helyes címzések taglalása, sajnálom, hogy ugyanezt nem mondhatom arról, hogy képzőnkkal és az egyéb apróságokkal töltötték a teret, ahelyett, hogy egy pár magyar fürdő, vagy nyaralótelep, vagy éppen a Balaton leírásával töltötték volna be. Hogy a képzőnkkal mi hasznuk van a siketeknek, ha a naptárjukban is benne van, azt nem tudhatom. Ha meg az apróságok bemutatását jónak tartották a szerkesztők, sajnálom, hogy bővelkedtek a térrel a légy s a selyemhernyó, nemkülönben a külföldi állatok békelétszáma statisztikájával, ahelyett, hogy, mint az előző évfolyamok szerinti apróbb szedéssel használták volna ki a területet valami célszerűbb és tanulságosabb apróságoknak a közlésére.

Hiszen sok-sok okos dolgot lehetett volna beleszorítani még ha a szedést apróbbá s a közleményeket rövidebben velőssé tették volna. Ezzel igen-igen sokat használva, tették volna kedvesebbé, kellemesebbé, sőt gyakorlatibbá munkájukat.

Mindezek a sorok legyenek azok, amiknek szántam, szerény észrevételek.

Simon József.

A snk. bpesti áll. intézetében jan. 17.-én egy bennlakó növ. vörhenyes lett. Ezért a tisztiorvos a bejáró tanulókat 2 hétre kitiltotta az intézetből. Az építés miatt későn kezdett tanítást ez a dolog újra megzavarta. Némely osztályban csak 1—2 bennlakó növ. van.

De l'Épée műveire beérkezett jelentkezések: Gebé Péter kanonok (Ungvár), Snk. intézete (Ungvár), Gyömörey Alfonz, Zsembay Ferenc, Tóth Árpád, Gáspár Árpád (Ungvár), Györgyfy Ákos (Vác) 1—1 pld.

A VKM. megköszönte Czibur Emil jolsvai tkp.-i igazgatónak, hogy a snk. intézete pénztári dolgait ingyen végezte.

Ügyünkről, rólunk és mi. (Forrásjegyzék a sn.-ügy munkásait érdekelhető művekről, cikkekről stb.)

Michels Fülöp. A munkatanítás és a kézimunka-oktatás. Különlenyomat a „Magyar Gyógypedagógia“ V. évf. 9—10. számából. (8-r. 28. l.) Bpest, Bichler István ny. 1914.

Képes váci kalendárium az 1914. évre. Szerkeszti és kiadja Szentgyörgyi Gusztáv. Ára 60 fillér. Vác, Kohn Mór ny. (8-r. 60 l.)

Vas Istrán. Karácsonyi vers. (Üdvözlégy: ég Fia!) 1913. dec. 28. „Vácsi Hírlap“. (99. sz.) 1. l. és „Siketnémák Közlönye“ 1914. 1. sz. 2. l.

Tar József. Jubiláló siketnéma-intézet. (Kolozsvár.) „Család és Iskola“ 1914. 2. sz. 17. l.

Gönczi Gyula. A némák megszólaltatása. (Borbély S. ily c. könyvének ismertetése.) „Nemzeti Iskola“ 1914. jan. 17. 3. sz. 9. l. (Kérem kartársaimat, lapunk olvasóit, ügyünk barátait: legyenek segítségemre az idevonatkozó tudósításokkal és ha tehetik, küldjék be az illető cikket v. művet. A szerk.)

Régi írás. Schirckhuber Mórícz kegyesrendi tanár, 1852-ben kiadott, „Az elméleti s tapasztalati Természettan alaprajza...“ c. könyvében, a „hallszervünk nyavalyái“-t tárgyalván, említést tesz Ittard Akumeteréről és a siketnémákról, a következőképpen: „... Ittard egy saját-szerű eszközt gondolt ki a nehéz hallás fokának kitudására, melyet hallmérőnek (Akumeter) nevezett. Áll egy vert rézgyűrűből, melly pálczáról szabadon lelógván reá egy gömbbe végződő teőirányos kétkarú emeltyű üthet. Ezen emeltyű felső hegyes karja körnegyed előtt vonul el, midőn a másik kar felemeltetik, hogy az emelésszög kitudassék. A nehézhalló. kinek kísérlet alkalmával szemei beköttenek, betanítatik, hogy hanghallás alkalmával újjait fölemelje. Az emelésszögtől, és a kísérlet alá vetett egyén távulából ki lehet tudni más éphallóval összehasonlítva a hallás fokát...“

„b) A süketen születtek egyszersmind némák; azaz: hangot adhatnak, de értelmes szókiejtésekkel óhajtásaikat másokkal nem közölhetik. Birják ugyan a szólásra megkivántató szerveket, de mivel másoknak szabályos szóhangjait föl nem foghatják, ezeket nem is utánozhatják. Az égalj némi befolyással látszik lenni a süketésgbeni születésre, mert Dániá-

ban 1593 emberre egy süketnéma jő; midőn Austriában és Csehországban csak minden 3500-ik süketnéma, hazánkban minden 1650-ik.“ *thd.*

Beküldött könyvek és lapok. *Le Français à l'École*, Cours de langage usuel à l'usage des sourds-muets et des étrangers. Premier degré. Par B. Thollon inspecteur des Études et Professeur du Cours normal de méthode pour l'enseignement de la langue, à l'Insitution nationale des Sourds-muets de Paris. Libraire Ch. Delagrave. Paris. (*A francia nyelv az iskolában.*) A mindennapi beszéd folyamata siketnémák és idegenek használatára. Első fokozat. Irta B. Thollon, a siketnémák párisi nemzeti intézetének tanulmányi felügyelője és ez intézet t.-képzőjén a nyelvtanítás módszerének tanára, Ch. Delagrave könyvkereskedésének kiadása. Páris. Ára ? Ismertetni fogjuk.

Pipetz könyve. A M. S. O. 1912. évi kötetének 29—33. lapjain részletesen ismertette Klis Lajos Pipetz Gusztávnak, a grázi siketnéma intézet tanárának szerkesztésében megjelent statisztikai közleményeket, amelyek Ausztria siketnéma oktatásának állapotát részletesen, hazánk, valamint az európai és a föld kerekéségén levő összes államok siketnéma-oktatását statisztikai adatokkal ismertette. Ugyanez a munka az 1914. évre is megjelent Pipetz G. szerkesztésében és kiadásában „Die heilpädagogischen Anstalten Österreichs 1914.“ (Ausztria gyógypedagógiai intézetei) címmel. Ára ?

Díszítő Művészet. (Uj folyóirat.) Művészi tervezetek, minták, műhelyrajzok, magyaros mustrák és szakszerű útmutatások tanulók, tanítók, rajzolók, kézimunkázók, iparosok, iparművészek és műkedvelők számára. Szerkesztőség: Bpest, IX., Kinizsi-u. 31. Kiadóhivatal V., Rudolf-tér 6. Ára egész évre (10 füzet) 15 K. Egy füzet 2 K. Mutatványszámot küld a kiadóhivatal.

Mintalapok a fakézimunka oktatásához. I. füzet. Ára 50 fillér. Összeállították Lohr Lajos és Bereczk Kornél fővárosi igazgatók. Kiadja Löblovitz Zsigmond könyvk. Budapest VII., Thököly-út 40. Három heti időközökben 10 füzet fog megjelenni. A tárgyi sorrend a technikai készség fejlesztésére való figyelemmel magában foglalja a famunka köréből mindazokat a könnyebb készíthetőségű tárgyakat, melyeket az iskola szükséglete, a gyermek játékos kedve, a családi otthon kultusza és a gazdasági oktatás kívánnak.

Nyugtázás a „Siketnéma-intézeti tanárok orsz. egyesülete“ pénztárába 1913-ban befizetett összegekről:*)

a) *Intézetek előfizetése:* Vakok Szombathely 14. 11—12. Szaktanács 12. 12. Snk. Kolozsvár 21. 60. 12—13. Snk. Kőrmöcb. 24. 12—13. Kaposvár. Pozsony, Ped. Könyvtár 10. 80—10. 80., Izr. snk., snk. bp. áll. int., Vác, Temesvár, Szeged Debrecen. Sopron. Arad. Kecskemét, Ungvár. Jolsva. Eger. Ksgt. isk. Bp., Vakok orsz. in. Bp. 12—12.

b) *Tag- és lapdíjak:* Adamesik I. 3. 1 12. I. Balázs G. 31 1 11—12. I 10—12. Bartókné W. A. 9. t. 13. 1 12 1. 13. 3. Begüdsánné Z. I. 5. 09.

*) A név után van a fizetett összeg, mely az évszám két utolsó számjegyével fentüntetett időre jár. Az évszám nélkül közölt adatok 1913-ra szólnak. Részletezésnél a *dült* szám az évet jelzi. I., II. = első, második féltév; t = tagdíj; l = a lapért; tagdíj évi 5 K, előfizetés tagoknak 7, másoknak 12 K

Borbély S. 8. t 13, 1 13.3, Csák S. 12. 10, Dankó I. 5 t 13, 1. 2, 1 12 5—7., Dávid M. 6. t. 13. 2—5. 1 13. 1—2., Derbész B. 38. t 12—13. 110—13, Derbészné K. S. 6. t 12, 13. 1, Együd L. 10. t 06. 2. 07. 5, 08. 3, Erdélyi J. 12. 12, Fáklya K. 12, Fodor I. 13. t 12 2—5. 13. 5, 1 12. 1—4, Gábor L. 12, Göts O. 14. t 13. 1 12, 13 1—2., Gönczi Gy. 13. t. II 2—5, 12. 5, 13. 1—4., Gyovai D. J. 12, Györgyfy Á. 9. t 13, 1 12. 7. 13. 1—3., Hertilla Sz. 17. t 11—12, 1 12, Hobler R. 14. 1 11—12, Hochrein L. 5. 12, Istenes K. 12, Jónás J. 14. t 13, 1 12. 13. 1—2., Kabán J. 12, Kanizsai D. 5, Kardos I. 5, Kegler F. 10. t 13—14., Klinda K. 12, Klis L. 12, Klug P. 12, Kondra M. 9. t 13. 1 12. 7. 13. 1—3., Kovács Z. 7 1, Kozma S. 13. t 13, 1 7, 13, Kun E. 10. t 13, 1 11. 5—7. 12. 1—2., Kunsch F. 3. t 12 5. 1 12 1—2., Küttel E. 5, Láng I. 12, Lázár P. 22. t 10—13, 1 10, 1—2., Lett J. 12. t 13, 1 12, 5—7. 13. 1—4., Maár J. 10:50, 1 12 II. 13, Mayer A. 9. t 13, 1 1—4., Mayer D. 12, Michels F. 12, Milassin Gy. 12, Mlinkó I. 12, Nagý P. 11. t 13, 1 13, 1—6., Németh L. 13. t 13, 1 12 7. 13, Palatinus N. K. 12. 12, Paull I. 12. t 09 3—5. 10, 11 1—4., Pető F. 12, Pirovits J. 5. t 12, Plichta B. 12, Pongrácz M. 3. t 13 1. 1 12 6—7., Pócsy R. 5. t 12, Puha L. 12. t 09—10, 11 1—2., Rédiger K. 24. 11—12, Rózsa E. 5, Salgó E. 5, Simonyi Sz. 5, Sándor Sz. 12, Schäffer M. 9. t 13, 1 12 7. 13 1—3., Schnellbach F. 44. t 08—13, 1 12—13, Schnitzl G. 12, Scholtz L. 12, Schreiner M. 12, Schulmann A. 12, Schügerl Gy. 5, Simon J. 24. 12—13, Sturm J. 12. 12, Szabados Ö. 12, Szabady G. 12. t 10—11, 12 1—2., Szász J. 3. 1 12 1—3., Szentgyörgyi G. 8, Szép J. 9. t 13, 1 12 7. 13 1—3., Szotfrid J. 8, Sztankay L. 12. t 12 4—5. 13 1 10 1—5., Takáts Gy. 13. t 12, 13 1—3., 1 12 1—5., Tamás I. 6, Tar J. 16. t 13, 1 10 3—7. 11 1—6., Stanczel J. 12. 1 12, Tichy M. 10. t II—12, Tóth Á. 10. t 13, 1 09 4:50, 10 0:59, Varga Gy. G. 5, Varga R. 5, 12, Varsányi F. 12. 12, Vas I. 9. t 13, 1 12 7. 13 1—3., Vas J. 24, 10—11, Vatter F. 9. t 13, 1 12 7. 13 1—3., Válek J. 17. t 13, 1 08 II., 09, 10 1:50, Váradai Zs. 3. 1 11 1—3., Vissi J. 17. t 13, 1 08 6—7. 09, 10 1—3., Völker J. 12, Wayán F. 5, Winkler S. 22. t 11—13, 1 13, Szobolovszky I. 3, t 12 1—3., Hribik A. 3. t 10 1—3., Wolkóber J. 9, t 13 3—5., 1 1—6., Záborszky Á. 17. t 13, 1 11, 12 1—5., Zádor E. 24, 12—13, Zemkó P. 12, Zsembay F. 12, Zsembery J. S. t 13, 1 1—3., Nagy L. 12, Supka K. 13, 14, 1, Szabó G. 9:50, t 12 II., 1 12, Hollós B. 5. t 12 II. 13. I., Bárczy G. 12, Gogola A. 3. t 13 1—3., Fialkovits Gy. 6. t 13, 1 1., Báthory K. pt. 10, Ürmösi J. 12, Deschenszky N. 12, ifj. Bründl Ö. 6, 13 II., Seregély S. 6, 13 II., Gyömörey A. 3:50, 1 13 II., Csáspár Á. 3:50, 1 13 II., Fischer B. 4 1 12, Weszely P. 5 (adomány), Kondra M. 2 (jutalék), Snk. aradi int. 2 drb Nagy P.-féle tükörért (1 állvány, 1 asztal) 69 K, Snk. szegedi és körmöcbányai int. 1—1 sorozat Záborszky-féle tornaképeért 15—15 K, Horváth P. 40. t 06 II.—13 II.-ig, 1 06-ra 2:50, Hövényes A. 12, Natonek B. 5, Nemere Gy. 13. t 13, 1 09 7. 10, Nécsey J. 12, Ábrahám J. 12, dr. Bihari K. 12.

Sopron, 1913. dec. 29-én.

Völker József, pénztáros.

Szerkesztői üzenetek. *Istituto pei Sordomuti Milano.* Ricevano i piu sinceri ringraziamenti per la gentile spedizione. — *K. P.* Köszönöm a kétrendbeli küldeményt. — *M. J.* Köszönöm. — *n -f.* Türelem. Hozzáfogok. — *P. I.* ? — *H. K.* ? — *V. J.* Mea culpa. — 16/a. Ugy tettem. Tehát ha enyhül!